

Utredningsenheten
Helena Lööv

Matpriser och matkonsumtion i Sverige - några exempel ur kommande rapport

Sammanfattning/slutsatser

- Prisutvecklingen för de undersökta livsmedelsgrupperna var snabbare än den allmänna prisutvecklingen under 1980-talet. En bit in på 1990-talet och framåt gällde det omvända. En tydlig ökning av varugruppernas prisutveckling i förhållande till den allmänna prisutvecklingen märks 2008, men alla varugrupper utom fisk håller sig fortfarande under den allmänna prisutvecklingen.
- Ett negativt samband mellan priset på en varugrupp och konsumtionen av varugruppen konstateras för flera av de undersökta varugrupperna. Det negativa sambandet innebär att konsumtionen minskar när priset ökar. Detta var mest påtagligt för kött, vilket innebär att priset på kött spelar en viktig roll för konsumtionen. Pågående beräkningar av hur känsliga konsumenterna är för prisförändringar visar också att kött är det område bland de undersökta grupperna där konsumenterna är mest känsliga. Detta stämmer generellt överens med tidigare studier på området samt de signaler vi sett från branschen den senaste tiden, att köttkonsumtionen minskar, eller ändrar mönster, vid prisökningar.
- Dock vet vi att andra faktorer än priset på varan också spelar in vid inköp av livsmedel. Det kan gälla pris på andra varor, inkomst, mattrender, inställning till hälsa osv. Det visade sig att sambandet mellan pris och konsumtion av mjölk var positivt, d.v.s. att en prisökning skulle leda till en konsumtionsökning och tvärtom. Statistik visar att konsumtionen per person av mjölk har minskat mellan 1980 och 2006, samtidigt som prisutvecklingen för mjölk varit både kraftigare och svagare än den allmänna prisutvecklingen. Detta kan vara ett exempel på att andra faktorer än pris har styrt konsumtionen, t.ex. ändrade konsumtionsmönster. Pågående beräkningar visar också att konsumenterna är mindre känsliga för prisförändringar gällande mejerivaror än kött och köttvaror, vilket stämmer överens med tidigare studier.
- Sambandet mellan konsumtion av mat och dess påverkande faktorer kommer att analyseras ytterligare i kommande rapport från Jordbruksverket. Beräkningar av hur känslig konsumtionen för en varugrupp är för ändringar i varugruppens pris, ändringar i andra varugrupperns pris samt ändringar i inkomst kommer också att presenteras och analyseras. Beräkningarna är gjorda för varje år under perioden 1960-2006, vilket ger en bild av hur utvecklingen varit under en längre period, samt ger aktuella siffror för de senaste åren.

Matprisernas utveckling sedan 1980

Diagram 1 visar prisutvecklingen i konsumentled för ett antal livsmedelsgrupper i relation till den allmänna prisutvecklingen, d.v.s. den reala prisutvecklingen för respektive livsmedelsgrupp, under perioden 1980 t.o.m. september 2008 (genomsnitt januari-september 2008). När den reala prisutvecklingen är lika med 1 (svart horisontell linje i diagrammet) innebär det att prisutvecklingen för den enskilda varugruppen överensstämmer med den allmänna prisutvecklingen. När värdet överstiger 1 är prisutvecklingen kraftigare för varugruppen jämfört med den allmänna prisutvecklingen. Det omvända gäller om värdet för varugruppen ligger under 1.

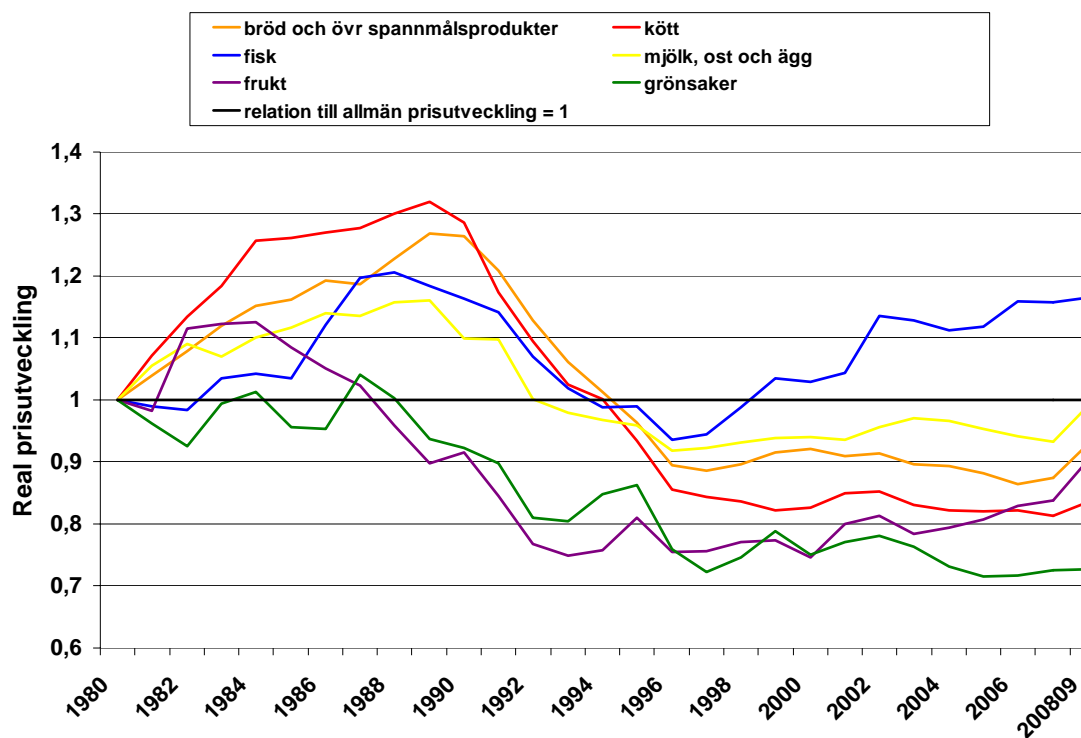

Diagram 1 Utveckling av matpriser i relation till den allmänna prisutvecklingen, 1980-september 2008

Diagrammet visar tydligt att de flesta grupperna hade en kraftigare prisutveckling under hela 1980-talet och en bit in på 1990-talet jämfört med den allmänna prisutvecklingen. Det omvända gällde i början och mitten av 1990-talet. Vid denna period avreglerades den svenska jordbrukspolitiken. För områden som kött sjönk också matpriserna i samband med EU-inträdet 1995 och prissänkningar märktes för flera områden även 1996, då matmomsen sänktes från 25 % till 12 %. År 1998 hade alla varugrupper i diagrammet åter en snabbare

prisutveckling än den allmänna prisutvecklingen, alla utom kött som hade motsatt utveckling till och med 1999. I diagrammet syns en tydlig ökning 2008 (representerad av snittet för månaderna januari-september) av varugruppernas reala prisutveckling. Det kan dock konstateras att alla varugrupper utom fisk fortfarande håller sig under den allmänna prisutvecklingen. Att notera är att grupperna innehåller många olika varor och därmed kan det förekomma undantag inom grupperna.

Samband mellan pris och konsumtion

Den reala prisutvecklingen för en varugrupp¹ kan sedan ställas mot konsumtionsutvecklingen för samma varugrupp, för att analysera sambandet mellan pris och konsumtion. Som pris anges den reala prisutvecklingen och som konsumtion anges antalet kilo per person per år. Detta har gjorts för de sex varugrupperna bröd och spannmålsprodukter; kött och köttvaror; fisk, kräftdjur och blötdjur (t.ex. musslor); mjölk, grädde, ost och ägg; frukter och bär; samt grönsaker².

För de flesta varugrupper kunde ett negativt samband urskiljas, d.v.s. när priset ökar sjunker konsumtionen och när priset sjunker ökar konsumtion. Det negativa sambandet var mest påtagligt för kött (se diagram 1 i bilagan). Priset på kött spelar således en viktig roll för konsumtionen. Detta gäller åtminstone när man ser till priset som en enskild påverkande faktor för konsumtionen, men sannolikt spelar även andra faktorer in. Detta kommer att undersökas ytterligare.

Konsumtionsmjölk är ett identifierat undantag inom gruppen mjölk, grädde ost och ägg, och det kan finnas fler exempel inom övriga huvudgrupper. Sambandet för konsumtionsmjölk är positivt för perioden, vilket skulle innebära att en ökning av priset ger en konsumtionsökning, eller en minskning av priset ger en konsumtionsminskning. Konsumtionen av mjölk har minskat mellan 1980-2006 medan den reala prisutvecklingen har varit både kraftigare och svagare än den allmänna prisutvecklingen (se diagram 2 i bilagan). Det positiva sambandet kan bero på att andra faktorer än pris har påverkat konsumtionsutvecklingen för mjölk, t.ex. ändrade konsumtionsmönster. Detta kommer att behöva undersökas ytterligare.

Det negativa sambandet mellan pris och konsumtion för de flesta grupperna visar att priset spelar roll för konsumtionen, i större eller mindre utsträckning. Dock måste andra faktorer också beaktas eftersom vi vet att dessa också påverkar konsumtionen av en vara. Det gäller dels de två andra ekonomiska faktorerna: *pris på andra varor* (substitutvaror eller komplementvaror) samt *inkomst*, och dels en rad icke-ekonomiska faktorer: exempelvis mattrender och inställning till hälsa.

¹ Den reala prisutvecklingen för kött = prisutvecklingen för kött i relation till den allmänna prisutvecklingen.

² Detta har gjorts med antagandet att konsumtionsstatistiken och statistiken för konsumentprisindex (KPI) är jämförbara när det gäller innehållet i de sex huvudgrupperna.

Kommande rapport med elasticiteter för vissa livsmedelsgrupper

I en kommande rapport från Jordbruksverket kommer samband mellan konsumtionen och dess påverkande faktorer att analyseras ytterligare. Rapporten har arbetsnamnet ”Konsumtionsförändringar vid ändrade matpriser och inkomst” och grundas på elasticitetsberäkningar för sju utvalda livsmedelsgrupper under perioden 1960-2006:

- bröd och spannmålsprodukter
- kött och köttvaror
- fisk, kräfdjur och blötdjur
- mjölk, grädde, ost och ägg
- frukter och bär
- grönsaker
- potatis och potatisprodukter

Elasticitetsberäkningarna ger mått på hur mycket konsumtionen ändras vid prisändringar på den enskilda varan (egenpriselasticitet), vid prisändringar på andra varor (korspriselasticitet) samt vid inkomständringar (inkomstelasticitet).

Det primära syftet med studien är att ge en bild och analys av hur konsumenterna agerar vid prisförändringar i butik samt vid inkomstförändringar, under aktuell period. Ett andra syfte är att identifiera andra tänkbara faktorer som har påverkat konsumtionen, förutom pris och inkomst, genom att resonera kring specifika händelser som inträffat under perioden och övriga faktorer som förväntas ha en inverkan på konsumtionen av livsmedel.

Elasticitetsberäkningarna utförs av professor Ghazi Shukur vid Internationella Handelshögskolan i Jönköping utifrån en efterfrågemodell kallad AIDS-modellen, och en linjär approximation av denna, benämnd LA/AIDS³.

Det saknas idag elasticitetsberäkningar för olika livsmedel i Sverige dels för en längre period och dels för de senaste åren. En fördel med att göra skattningar för alla år under en längre period är att en bild ges av hur utvecklingen har varit, om elasticiteterna varit relativt konstanta eller om de skiftat mycket mellan åren. Detta tillsammans med de senaste årens elasticitetstal kan förhoppningsvis ge en fingervisning om hur efterfrågan på livsmedelsgrupperna i studien skulle kunna se ut framåt.

Rapporten kommer att finnas tillgänglig på Jordbruksverkets webbsida. Publiceringsdatum är ännu inte fastställt men är planerat kring årsskiftet.

³ Linear approximative / Almost Ideal Demand System

Bilaga

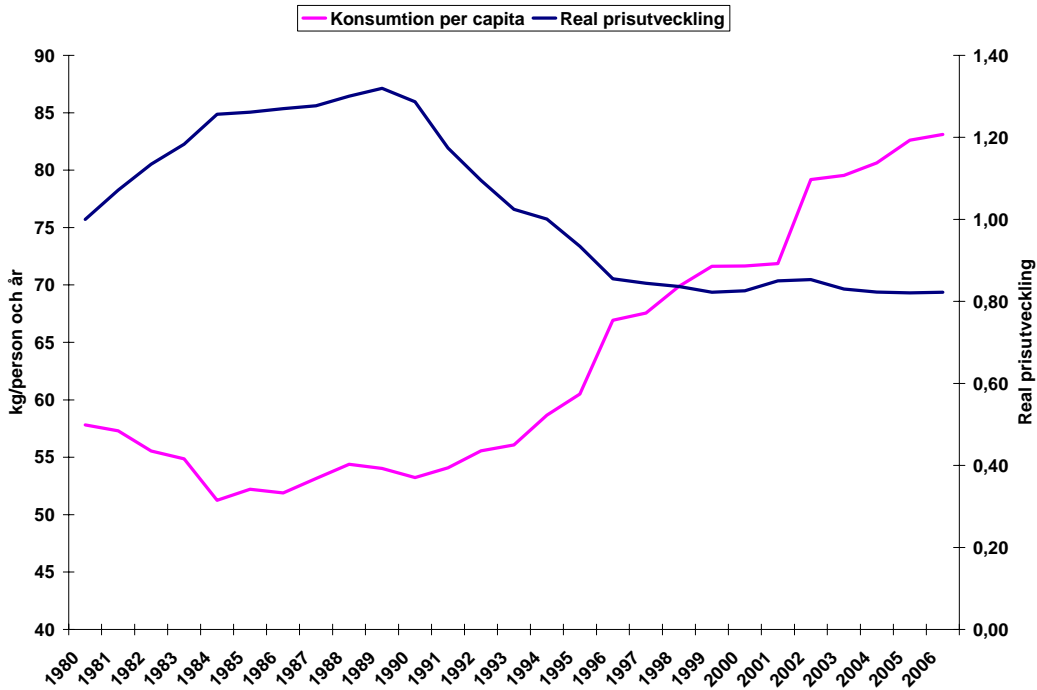

Diagram 1 Samband mellan pris och konsumtion av kött och köttprodukter 1980-2006
 Real prisutveckling = KPI för kött / Totalt KPI

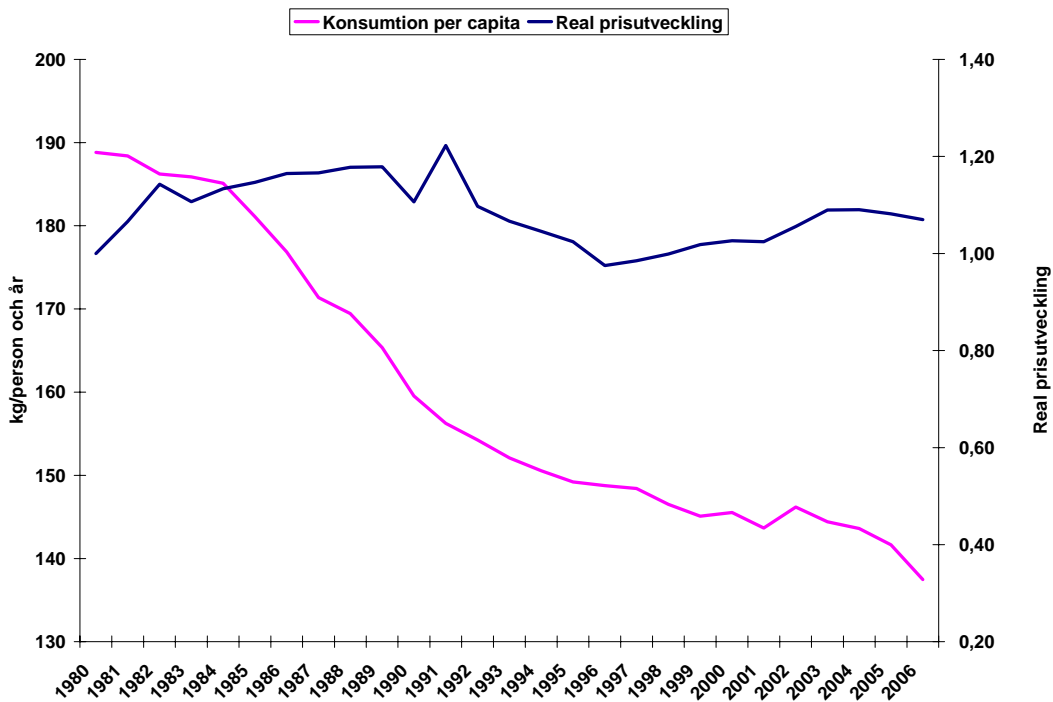

Diagram 2 Samband mellan pris och konsumtion av konsumtionsmjölk 1980-2006
 Real prisutveckling = KPI för mjölk / Totalt KPI